

מערך שיעור
מפגש עם ה' דרך ההיסטוריה.

מטרות השיעור:

- התל'י יבין את היכולת ל"גלות" את ה' דרך האירועים ההיסטוריים.
- התל'י יעמיק ביתרונות ההוכחה ההיסטורית, על פני השכלית מדעית.
- התל'י יקשר בין העיקרון לדוגמאות מחיינו אנו .
- התל'י יפנים את התגלות ה' ואמירתו אלינו בכל אירוע שקורה (כללי ופרטי)

* השיעור ממוקם בסוף היחדה של "אני ואלוקי" כאשר השיעורים האחרונים מוקדשים למפגש שלנו עם מציאות ה' דרך השכל, הטבע והמדע וכן דרך ההיסטוריה. שיעור זה בכלליות מפגיש את התלמידים עם התגלות ה' דרך ההיסטוריה, ועם העוצמה והחד משמעיות שבנוכחות ה' זו. השיעור מחולק ל2 :

1. הוכחת מציאות ה' והמפגש עמו דרך אירועים היסטוריים (בייחוד ניסיים)
2. מפגש עם ה' באירועים שאנו חווים בחיינו. ומשמעות הדברים לגבינו.

מקור 1: כוזרי מאמר ראשון, סעיפים י"א-כ"ה.

המקור עוסק בהוכחת מציאות ה' דרך אירועים היסטוריים, שאין להכחיש. ויתרונם לעומת ההוכחות השכליות. מקור זה הינו בסיסי (לדעתי...) בעיסוק בסוגיית המפגש עם ה' דרך ההיסטוריה. (המקור מובא בתרגום של איבן טיבון. לדעתי, השפה כאן קשה ומסורבלת. עדיף להשתמש בתרגום של אבן שמואל הקלאסי)

אחר כן קרא חכם מחכמי היהודים ושאל אותו על אמונתו.

יא. אמר לו החבר: אנהנו מאמינים באלהי אברהם יצחק ויעקב המוציא את בני ישראל ממצרים באותות ובמופתים ובמסות, והמכלכלם בפזר, והמנחילם את ארץ כנען, אחר אשר העבירם את הים והינרדן במופתים גדולים, ושלח משה בתורתו, ואחר כך כמה אלפי נביאים אחריו מזוהרים על תורתו, מיעדים בגמול טוב לשומרה, וענש קשה לסמרה אותה. ואנהנו מאמינים בכל מה שכתוב בתורה, והדברים ארכים.

יב. אמר הפוזר: מסכים הייתי שלא אשאל יהודי מפני שיעדתי אבוד זכרם וחסרון עצתם, כי השפלות והדלות לא עזבו להם מזה טובה. והלא היה לך לומר, היהודי, כי אתה מאמין בבורא העולם, ומסדרו ומנהיגו, ובמי שבראך והטריףך (=האכילך) והדומה לספורים האלה, אשר הם טענת כל מי שיש לו דת, ובעבורה הוא רודף האמת, להדמות לבורא בצדקו ובחכמתו:

יג. אמר החבר: זה שאתה אומר, היא הדת ההקשית המנהגית מביא אליה העיון, (= דת המבוססת על ההיגיון ועל החקר והעיון השכלי).

ונכנסים בה ספקות רבות. ואם תשאל הפילוסופים עליה אינך מוצא אותם מסכימים על מעשה אחד ולא על דעת אחת, מפני שהם טענות (היגיוניות בלבד).

יש מהם מה שהם יכולים להעמיד מופת (=להוכיח במציאות).

ומהם מה שייספיקו בהם (יוכלו להביא ראיות שכליות מספיקות).

ומהם מה שלא יספיקו בהם, כל שכן שיעמידו בהם מופת (הוכחה).

יד. אמר הפוזר: רואה אני דברך, היהודי, טוב מפתיתו, ואני רוצה עתה שאוסיף לדבר עסק.

טו. אמר החבר: אבל פתיחת דברי היא המופת (ההוכחה במציאות).

ועוד - כי היא ההוכחה אין צריך עמה לא ראיה ולא מופת.

(טז. אמר הפוזר: ואיך הוא זה?)

יז. אמר החבר: תן לי רשות להקדים לך הקדמות, כי אני רואה דברי כבדים עליך ונקלים בעיניך:

יח. אמר הפוזר: הקדם הקדמותיך ואשמעם.

משל מלך הודו

יט. אמר החבר: אלו היו אומרים לך כי מלך הודו איש חסד, ראוי לרוממו ולתת כבוד לשמו ולספר מעשיו כמה שיגיע אליך מצדק אנשי ארצו ומדותם הטובות, ושמשאם ומתנם באמונה, ההיית חייב בזה?

כ. אמר הפוזר: ואיך הייתי חייב בו, ואני מספק אם צדק אנשי הודו מעצמם ואין להם מלך, או צדקתם מחמת מלכם, או אם משני הפנים יחד.

כא. אמר החבר: ואם היו באים אליך שלוחיו בתשורות הדיות, אינך מסתפק שאינם נמצאים אלא בארץ הודו בארמנות המלכים, בקרב מפרסם שהוא מאתו, ועמו רפואות שהן רופאות אותך מחלך, ושומרות עליך בריאותך, וסמי המות לשונאיך והנלחמים בך, שאתה יוצא להם בהם וממית אותם מבלי כלי מלחמה, ההיית חייב להיות סר אל משמעתו ואל עבודתו?

כב. אמר הפוזר: כן-הוא, והיה הספק הראשון סר ממני אם יש לאנשי הודו מלך אם לא, והייתי אז מאמין שמלכותו ודברו נוגעים אלי.

מקור 2 (לבחירה): מתוך "קול דודי דופק" הרב סולובייצ'יק (דפיקה ראשונה ושנייה)
המקור מביא דוגמאות מדור הקמת המדינה על כך שהאירועים ההיסטוריים שקרו אז היו יד' המכוונת בבירור!

(ב) כמה פעמים דפק הדוד בפתח אהל רעיתו? דומני, שלכל הפחות יכולים אנו למנות שש דפיקות.

(ג) ראשית, דפיקת הדוד נשמעה במערכת הפוליטית. מבחינת היחסים הבין-לאומיים לא יכחיש אף איש, שתקומת מדינת ישראל, במובן פוליטי, היתה התרחשות כמעט על-טבעית. רוסיה וארצות-המערב תמכו יחד ברעיון ייסודה של מדינת ישראל.

שהיתה אולי ההצעה היחידה שבנוגע לה התאחדו המזרח והמערב. נוטה אני להאמין, שארגון האומות המאוחדות נוצר במיוחד לתכלית זו — לשם מילוי השליחות שהטילה עליו ההשגחה. נדמה לי, שאין להצביע על שום הישג ממשי אחר על-ידי האו"ם. חז"ל הביעו כבר את הדעה, כי לפעמים "מטר" יורד "בשביל יחיד" ובשביל עשב אחד. אינני יודע את מי ראו נציגי העתונות בעיני-בשר בכסא-הנשיאות באותה אסיפה גורלית, אשר בה הוחלט על יסוד מדינת-ישראל, אבל מי שהסתכל אז היטב בעינו: הרוחנית הרגיש ביושב-ראש האמתי שניצח על הדיונים, והוא — הדוד! הוא דפק בפטישו על השלחן. האין אנו מפרשים את הכתוב: "בלילה ההוא נדה שנת המלך" — "שנת מלכו של עולם"? אם אחשוורוש לבדו נדוד שנה היה, לא היה הדבר חשוב כלל ולא צמחה ישועה באותו לילה. אבל אם מלכו של עולם, כביכול, לא גם — נולדה הגאולה. אם פלוני-אלמוני פתח את הישיבה של האומות המאוחדות לא היתה נולדה מדינת ישראל, אבל אם הדוד דפק בשלחן הנשיאות — התרחש הפלא. קול דודי דופק!

(ד) שנית, דפיקת הדוד נשמעה בשדה-הקרב. חיל ההגנה הקטן של ישראל ניצח את צבאותיהן העצומים של ארצות-ערב. נס "רבים ביד מעטים" נעשה לעינינו. ופלא עוד יותר גדול התרחש באותה שעה! הקב"ה הכביד את לביישמעאל וציוה עליו לצאת לקרב נגד מדינת ישראל. אילולא הכריוו הערבים מלחמה על ישראל, והיו מסכימים לתכנית החלוקה, היתה מדינת ישראל נשארת בלי ירושלים, בלי חלק גדול של הגליל וכמה משטחי הנגב. אילו היה פרעה, לפני אלפי שנה, נותן לישראל לצאת ממצרים מיד כפי בקשתו הראשונה של משה, היה משה צריך לעמוד בדבורו והיה חוזר אחרי שלשה ימים. אבל פרעה הכביד את לבו ולא שמע אל משה. הקב"ה הוציא את ישראל ביד חזקה ובזרוע גטויה. ממילא פקע כחה של ההבטחה, כי ישובו מצרימה. כל חווה המבוסס על הסכם שני הצדדים אינו מחייב את הצד האחד, אם הצד השני מסרב למלא את אשר הוטל עליו לעשות. קול דודי דופק!

מהלך השיעור :

• פעילות התחלה והקדמה :

מבקשים מהתלמידים לכתוב על דף באיזה אירוע/ים בהיסטוריה הם רואים את יד ה' ולנמק מדוע. ניתן גם לבקש מהם לכתוב על אירועים בהיסטוריה שבו קשה להם או אינם מסוגלים לראות את יד ה' הנוכחת ומסובבת, ושינמקו מדוע.
(אם זו כיתה חסרת דמיון, ניתן לתת על שלטים קטנים דוגמאות : יציאת מצרים, מלחמת ששת הימים, גירוש ספרד, השואה, הקמת מדינת ישראל, קריסת מגדלי התאומים, המהפיכה הצרפתית וכו' וכו')

• דינן- מדברים על מה שנאמר :

האם לכולם ברור שה' מוביל את השתלשלות הדברים בעולם? האם כולם מרגישים שה' מכוון את ההיסטוריה? באילו אירועים קשה לנו יותר לראות את ה' מדוע דווקא אירועים אלה? האם ניתן בכלל להוכיח את מציאות ה' דרך האירועים בהיסטוריה?

מתמצתים ומסכמים את הדיון בכך שבהשתלשלות העולם ניתן לראות את ה' ולפגוש אותו, אך לא תמיד זה קל, ישנם אירועים שקשה מאוד לתפוס כיצד ה' "נתן" לעשות זאת, קשה להבין איך אלוקים יכול להיות שותף, או נוכח, במציאות שכזו.

• לימוד המקור של הכוזרי. (לדעתי, אין צורך לקרוא על משל מלך הודו)

(קטע לחליפין, הקטע של הרב זאב סולטנוביץ' על ההיסטוריה)
ניתן להכין דף עבודה קצר על הקטע, עם שאלות מכוונות ומבהירות, "מצ"ב דוגמא)

- ✓ כיצד מוכיח לראשונה החבר את מציאות ה' למלך כוזר? (י"א)
- ✓ מה ציפה המלך מהחבר? ומדוע הוא מאוכזב? (י"ב)
- ✓ הסבר את המילים הבאות: דת הקשית מנהגית, מופת,
- ✓ החבר מוכיח למלך כי ההוכחה הטובה ביותר לדת היא דרך המופת.
השלם את הטבלה הבאה : (י"ג)

	בסיס רוב הדתות (י"ג)
החיסרון בכך:	←
	בסיס היהדות (ט"ו)
היתרון בכך:	←
דוגמא לכך (כ"ה):	

- מסכמים את הנלמד: היסטוריה, לעומת עיון שכלי והוכחות מדעיות, אי אפשר לסתור. את יציאת מצרים ונתינת התורה שראה עם שלם והעביר במסורת מאב לבן לא ניתן להכחיש. זאת לעומת הוכחות המתבססות על השכל, שאיתן אפשר להתווכח ולהפריך.
- עד כאן בנוגע להוכחת ה' דרך ההיסטוריה.
אך כיצד רואים זאת בפועל, בחיינו היומיומיים, ובאירועים שאנו חווים בדורות שלנו, כאשר אין התגלויות חד משמעיות וניסיות כמו יציאת מצרים?
- פעילות: מחלקים לתלמידים מספר חידות של ציורים שנבנים מחיבור בין נקודות ממוספרות.
התלמידים צריכים לנחש, לשער מהם הציורים שמתחבאים ורק לאחר מכן להשלים את הדף ולגלות את הציור.
דיון- ההיסטוריה היא כמו הנקודות המפוזרות. אנו רואים אירועים שונים בעינינו, אך לא תמיד מצליחים לפרש את משמעותם האמיתית ואת מה שעומד מאחוריהם. רק כשעושים הקשרים, "מותחים קווים" בין האירועים השונים בהיסטוריה, ומנסים באמת להבין מה עומד מאחוריהם בפרספקטיבה של שנים, ניתן לגלות את יד ה'. (בבחינת: "וראית את אחוריי ופניי לא יראוי")
גם במאורעות הקשים שעובר העולם, הקב"ה מתחבא מאחור ומנווט את העניינים. אנו צריכים לראות את האירועים בהקשרם המלא ולנסות באמת לראות מה הרמז שה' שולח לנו דרך האירוע.
- קריאת הקטע של הרב סולובייצ'יק מתוך "קול דודי דופק" בתור דוגמא לכך.
- סיכום השיעור וחזרה (אם נותר זמן) לפעילות ההתחלתית, האם כעת תשובתם השתנתה? האם ראייתם אחרת?
- השיעור הוא ארוך ומורכב. ניתן לדלג על המקור הראשון של הכוזרי, אם הטקסט אינו מתאים לכיתה ולרמתה, ולעבור ישר להפעלה של הציור. או לחליפין לוותר על הקטע של הרב סולובייצ'יק בסוף.

(- נספחים: ניתן להביא את השיר "ההצגה הגדולה" המדבר על הקב"ה הבימאי של העולם...)

